

Polónyi István – Tóth Dorina Anna

Békából királyfi

A kihelyezett képzéstől a közösségi felsőoktatási képzési központig

Ebben az írásban a felsőoktatási törvény módosításával 2015-ben létrehozott közösségi felsőoktatási képzési központ (KFKK) intézményi konstrukció – hazai felsőoktatási¹ – történeti és törvényi előzményeit tekintjük át. A hazai felsőoktatás történetében, különösen a háborút követő államszocialista időszakban, de még a rendszerváltást követően is hosszabb ideig a felsőoktatási hálózatfejlesztés, hálózatfejlődés jellegzetes elemei voltak a kihelyezett tagozatok, kihelyezett képzések, kihelyezett tanszékek, illetve intézetek, majd később konzultációs központok (jogsabályi elnevezésük: székhelyen kívüli képzések), amelyekhez az oktatáspolitikai viszonya mindig ambivalens volt. Részint tudomásul vette, sőt esetenként támogatta azok létrejöttét, részint mint a minőséget rontó felsőoktatási hálózatelemeket megpróbálta visszaszorítani. A jogi szabályozás végül is a teljes tiltásig jutott, majd nem sok időre rá mégis megjelent az addig tiltott varangy, mint délceg királyfi, a KFKK. Írásunk ezt a fejlődési utat igyekszik bemutatni.

A székhelyen kívül működő felsőoktatási egységek a rendszerváltás előtt

A székhelyen kívüli képzés szélesebb elterjedése a hazai felsőoktatás hatvanas évekbeli extenzív fejlődési korszakára nyúlik vissza.

Ladányi Andor mindjárt az elterjedés okait is leírja: „Az extenzív fejlődés, elsősorban a hatvanas évek első felében történt »nagy ugrás« (valamint a csoportérdekek érvényesülésének) következménye az intézményhálózat széttagoltsága is, a kis hallgatólétszámú, szűkprofilú intézmények, illetve intézményi részlegek nagy száma. (...) A kis létszámú, szűkprofilú intézményekben az oktatók szakmai-tudományos fejlődésének, a racionális munkamegosztás kialakulásának, a hallgatók szellemi látóköre szélesítésének, tudományos és kulturális érdeklődésének kielégítésének lehetőségei – az esetek nagy részében – korlátozottak (sokszor az intézmény székhelye sem biztosítja a szükséges szellemi-kulturális háttérrel)” (Ladányi, 1989, 370–371. o.). Azt is hozzáteszi, hogy a kis intézmények költségigényesen üzemeltetethetők.

A vidéki főiskolák jelentős része, de több egyetemi kar is kihelyezett tagozatként vagy székhelyen kívüli képzésként kezdte történetét. Például a pécsi közgazdaságtudományi vagy a győri jogi kar, lényegében valamennyi vidéki zeneművészeti, valamint egészségügyi kar, és hosszan lehetne még sorolni (lásd erről Ladányi, 1989, 357–384. o.).

„Az önálló intézmények száma ugyan 1985 és 1987 között 58-ról 54-re csökkent, az intézmények székhelyén kívül működő karok, intézetek, kihelyezett tagozatok és egyéb,

nappali tagozatos képzést is nyújtó intézményi részlegek száma azonban 22-ről 29-re nőtt” (Ladányi, 1989, 364. o.). Sajnálkozva állapítja meg, hogy „a felsőoktatási intézményhá-
lózati széttagoltságának mérséklésére vonatkozó párt- és kormányhatározatok végrehaj-
tására irányuló törekvések (...) mindezidáig teljesen eredménytelenek maradtak” (Ladá-
nyi, 1989, 371. o.).

A rendszerváltás után

Az intézmények elaprózottsága és a székhelyen kívüli részlegek száma a rendszerváltás után még inkább nőtt, hiszen az azt kiváltó lobbierők alig változtak. A nagyobb városok a szakmai, ágazati lobbikkal összefogva továbbra is a saját érdekszférába eső felsőokta-
tási intézmények létrehozását szorgalmazták, amihez most már nem egy párt, hanem több párt politikai erejére igyekeztek támaszkodni, sőt a nem állami fenntartók – és velük új
érdekérvényesítők is – megjelentek.

„A máig legnagyobb intézményi boom évében, az 1992/93-as tanévben – az akkor léte-
sült 15 újjal együtt – összesen 90 egyetem, főiskola működött (s ez a szám az évezred vé-
géig lényegében konstans maradt). A hallgatói létszám azonban csak lassan növekedett,

így a felsőoktatási intézményrendszer to-
vább aprózódott, igen sok, jobbára kis hall-
gatói létszámmal működő, többnyire szak-
mailag szűk profilú intézmény maradt fenn,
illetve jött létre” (Vágó, 2011).

*„A hallgatók, szakok és intézmé-
nyek számának szaporításához
fűződő anyagi és presztízserde-
kek eredményeként, a régóta nél-
külözött tanszabadság örve alatt
Magyarországon álegyetemek jöt-
tek létre, versengenek és osztozkod-
nak a korlátos költségvetési forrá-
sokon, a túlterhelt vagy alulképzett
oktatógárdán, a hallgatói létszám-
mal arányos bevételen. A felszámol-
ás alternatívájaként egyetemmé
duzzasztott főiskolák, a szakmai
profilra, területi elhelyezkedésre
nem tekintő adminisztratív össze-
vonások, intézményi kényszerhá-
zasságok és kihelyezett tagozatok
kusza tömkelegében éppen a minő-
ségi követelmények sikkadtak el”.*

A helyzet az ezredforduló után sem javult. A 2000-es évek elején több olyan egyetem és főiskola volt, amely nagyszámú székhely-
en kívüli képzéssel, kihelyezett képzéssel
vagy kihelyezett konzultációs központtal
rendelkezett. (Ezek között talán a legna-
gyobbak a Gábor Dénes Főiskola, a Gyön-
gyösi Főiskola, a Pécsi Tudományegyetem
Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesz-
tési Kar. De egy-két kihelyezett képzése
szinten minden kicsit is nagyobb felsőokta-
tási intézménynek volt.)

Egy neves egyetemi szakemberekből álló
szerzői kollektíva írása szerint: „A hallga-
tók, szakok és intézmények számának sza-
porításához fűződő anyagi és presztízser-
dekek eredményeként, a régóta nélkülözött
tanszabadság örve alatt Magyarországon
álegyetemek jöttek létre, versengenek és
osztozkodnak a korlátos költségvetési for-
rásokon, a túlterhelt vagy alulképzett ok-
tatógárdán, a hallgatói létszámmal arányos

bevételen. A felszámolás alternatívájaként egyetemmé duzzasztott főiskolák, a szakmai
profilra, területi elhelyezkedésre nem tekintő adminisztratív összevonások, intézményi
kényszerházasságok és kihelyezett tagozatok kusza tömkelegében éppen a minőségi kö-
vetelmények sikkadtak el” (Lányi és mtsai, 2007).

A 2011-es helyzetről a már idézett Vágó Irén így ír: „A kisebb-nagyobb városok és
a felsőoktatási intézmények, illetve bizonyos társadalmi csoportok egymást átfedő érde-
keinek eredőjeképpen jelenleg is igen széttagolt a magyar képzési rendszer. Felsőoktatási

intézmények 26 városban, kihelyezett tagozataik pedig további 18 településen, azaz összesen 44 képzési helyen működnek” (*Vágó*, 2011).

A 2012/2013. tanév adatait elemezve² hasonló helyzetet látunk. Az elemzésnél érdemes különbséget tenni a határon túli és a hazai székhelyen kívüli képzések között, mert az oktatáspolitikai eltérő prioritással viszonyult azokhoz, míg az előzőeket támogatta, az utóbbiakat diszpreferálta.

Ha részletesebben megnézzük a 2012/2013. évi felsőoktatási statisztikát, akkor azt találjuk, hogy 8 (miután a BCE-ről az agrárkarokat áthelyezték a Szent István Egyetemre, így ma már 9) magyar felsőoktatási intézménynek³ (11 karnak, illetve főiskolának) volt 9 határon túli (1 szlovákiai, 1 ukrainai, 1 szerbiai és 6 romániai) városban⁴ képzése. Összesen 13 határon túli székhelyen kívüli képzésről van szó, mindösszesen közel 1300 hallgatóval. Így egy ilyen határon túli székhelyen kívüli képzésnek átlagosan kicsit kevesebb mint 100 hallgatója volt. Nem célja ennek az írásnak a határon túli képzési helyek elemzése, de azért meg kell jegyezni, hogy azok a minőségi fenntartások, amelyek a hazai székhelyen kívüli képzésekre vonatkoznak, nyilvánvalóan igazak a határon túliakra is. (Ráadásul ez olyan problémákkal is társul, hogy vajon helyes-e magyar szaknyelven tanítani az ottanikat. Nem lehetséges-e, hogy ezzel a Magyarországra történő áttelepülésüket kényszerítjük ki, előmozdítva a határon túli magyar területeken a brain-drain, ami nemzetpolitikai szempontból sem biztos, hogy jó.)

Magyarországon összesen 45 településen folyt felsőoktatási képzés 2012-ben. Valamennyi megyeszékhelyen volt felsőfokú oktatás (bár Békéscsabán [Szent István Egyetem fiiláléja], Tatabányán [Edutus Főiskola] és Salgótarjánban [Budapesti Gazdasági Főiskola képzése] 1000 alatt volt a hallgatók száma). Öt olyan település volt, ahol a képzési hely 100 főnél alacsonyabb képzési létszámú volt:⁵

- Bácsalmás (Kecskeméti Főiskola, Kertészeti Főiskolai Kar 15 fő részidős),
- Kiskunfélegyháza (Szolnoki Főiskola 25 fő részidős),
- Szentgotthárd (NYME, Faipari Mérnöki Kar 9 fő nappali és 19 fő részidős)
- Orosháza (Kodolányi János Főiskola 16 nappali és 35 részidős hallgató)
- Pécel (Adventista Teológiai Főiskola 15 fő nappali, 44 részidős hallgató)

A hazai székhelyen kívüli képzések közül meglepőek a vidéki felsőoktatási intézmények fővárosi képzései. Ilyen volt 2012-ben a Kodolányi János Főiskola, amely Budapesten több (2012-ben közel 4 ezer) hallgatóval rendelkezett, mint az eredeti székhelyén Székesfehérvárott, ahol alig több mint 700 volt a hallgatólétszám (és még Orosházán is volt mintegy félszáznyi hallgatót képző képzési helye – sőt a telephelyét 2017-ben ide „helyezte át”). De a Nyugat-magyarországi Egyetem négy karának (Benedek Elek Pedagógiai Kar, Bölcsészettudományi Kar, Közgazdaságtudományi Kar, Természettudományi Kar) is volt fővárosi képzése, összesen mintegy 300 hallgatóval. Továbbá a Szent István Egyetemnek, a Szolnoki Főiskolának és a kalocsai Tomori Pál Főiskolának is volt budapesti oktatása.

És persze számos fővárosi és regionális egyetemnek volt székhelyen kívüli képzése. Például

- a BGF-nek Zalaegerszegen és Salgótarjánban,
- a Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskolának Orosházán,
- a BMGE-nek Zalaegerszegen,
- a Debreceni Egyetemnek Hajdúböszörményben és Nyíregyházán,
- a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemnek Kecskeméten,
- a Magyar Táncművészeti Főiskolának Nyíregyházán,
- a Miskolci Egyetemnek Sárospatakon,
- a Nyugat-magyarországi Egyetemnek Pécsen, Szentgotthárdon, Zalaegerszegen, Pápán,
- az Obudai Egyetemnek Székesfehérváron,
- a Pannon Egyetemnek Nagykanizsán, Pápán,

- a PTE-nek Szombathelyen, Zalaegerszegen,
- a SZTE-nek Kecskeméten, Hódmezővásárhelyen,
- a Szent István Egyetemnek Budapest mellett, Szarvason, Békéscsabán.

A jogi szabályozás változása

A kihelyezett tagozat, vagy jogilag korrekt elnevezéssel a székhelyen kívüli képzés szabályozása a felsőoktatási törvényekben többször is változott.

Az 1993. évi LXXX. – a felsőoktatásról szóló – törvényben eredetileg nincs szó székhelyen kívüli képzésről. Azonban a szaporodó kihelyezett tagozatok miatt már 1996-ban belekerül a törvénybe. Az 1996. évi LXI törvény iktatja be a 11/A §-t, amely igyekszik megszigorítani a székhelyen kívüli képzés indítási feltételeit, lényegében az egyetemalapítás előírásait megkövetelve az indításnál. Eszerint: „11/A. § (1) Egy szak teljes képzése a székhelyen kívül (beleértve a határon túli képzést) csak abban az esetben folytatható, ha a 3–4. §-ban foglalt feltételek biztosíthatók, és a székhelyen kívüli képzéshez a szakindítás feltételei rendelkezésre állnak.” A 3–4. § az egyetem, illetve a főiskola létesítésének és működésének feltételeiről szóló jogszabályi hely.

Az elaprózódás és a kihelyezett tagozatok száma azonban tovább emelkedett.

Az elaprózott intézményhálózat racionalizálására hozott 1999. évi LII. törvény (a felsőoktatási intézményhálózat átalakításáról, továbbá a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény módosításáról) indoklása azt írja, hogy: „Az Ftv. 1996. évi módosításakor már felmerült a kihelyezett képzések szabályozásának igénye (Ftv. 11/A. §), de egyértelmű intézkedések hiányában a helyzet nem változott. A regionális szükségletekhez is jobban igazodó új felsőoktatási intézményhálózat létrejött, a minőségbiztosítás érdekei és a felesleges párhuzamosságok kiküszöbölése is indokoltá teszi annak szabályozását, hogy székhelyen kívüli képzés csak kar szakmai irányítása alatt, önálló akkreditációt követően, miniszteri engedéllyel működjön.”

Később a felsőoktatási törvény 2000. évi módosítása (2000. XCVII. törvény 21. §) definíciót is ad a székhelyen kívüli képzésre. „124/E. § E törvény alkalmazásában v) székhelyen kívüli képzés: valamely szakindítási engedéllyel rendelkező alapképzési szaknak olyan képzése, amelynek során az oktatás (konzultáció) és/vagy a vizsgáztatás (beleértve a záróvizsgát is) részben vagy teljes egészében a képzést folytató egyetem/főiskola székhelyén (karokra tagozódó, több városban működő intézmény esetében az egyetem/főiskola karainak működési helyén) kívül folyik.”

A 2005. évi felsőoktatásról szóló CXXXIX. törvény a működés megkezdésének engedélyezése részeként határozza meg a székhelyen kívüli képzés feltételeinek vizsgálatát is [15. § (8)]. Az alapító okiratnak is része kell legyen a székhelyen kívüli képzés [16. § (1)]. Ez a törvény is definiálja a székhelyen kívüli képzést (bár az előzőhöz képest meglehetősen felületesen). 147. §: „37. székhelyen kívüli képzés: a felsőoktatási intézmény működési helyén (székhely, telephely) kívül részben vagy egészben folyó felsőoktatási képzés.”

A 2011. évi – nemzeti felsőoktatásról szóló – CCIV. törvény igen határozott lépést tesz a székhelyen kívüli képzés szabályozásának kérdésében. A 67. § (5) egyértelműen leszögezi, hogy „Magyarországon folytatott alap- vagy mesterképzésként – csak a felsőoktatási intézmény székhelyén vagy telephelyén folytatott képzés indítása engedélyezhető”. Sőt azt is szabályozza, hogy „a 2010. január 1-jén már folyamatban lévő székhelyen kívüli alap- és mesterképzések tekintetében (...) a képzésre felvett hallgatók a felsőoktatási intézményben tanulmányaikat változatlan feltételek mellett fejezhetik be, a székhelyen kívüli képzésre új hallgató azonban már nem vehető fel” [112. § (3)].

Viszont akárcsak a korábbi felsőoktatási törvények, ez is úgy szabályoz, hogy magyar felsőoktatási intézmény – ha az adott ország jogrendje lehetővé teszi – Magyarország te-

rületén kívül székhelyen kívüli képzést szervezhet. A törvény értelmezésében „székhelyen kívüli képzés: a felsőoktatási intézmény működési helyén (székhely, telephely) kívüli településen részben vagy egészben folyó felsőoktatási képzés” (108. § 33).

Négy év múlva azonban gyökeres fordultnak lehattünk tanúi, a 2011. évi felsőoktatási törvény 2015. évi (2015. évi CXXXI. törvény) módosítása beiktat egy új bekezdést, amely lényegesen átértelmezi az eddigi szigorú tiltást. A 14§ (2a) bekezdése szerint „a felsőoktatási intézmény

- a) székhelyén, telephelyén,
  - b) *megállapodás alapján közösségi felsőoktatási képzési központban,*
  - c) a 78. § (1) [azaz a határon kívüli képzést engedélyező szabály] bekezdésében meghatározott esetben székhelyén kívül,
  - d) *fenntartói egyetértéssel kötött megállapodás alapján az azonos fenntartó által fenntartott más felsőoktatási intézmény székhelyén, telephelyén,*
  - e) szakirányú továbbképzés esetén székhelyén kívül is,
- folytathat tevékenységet” (kiemelés: szerzők).

Székhelyen kívüli képzés tehát a 2011-es eredeti törvény szabályozásával szemben mégiscsak folytatható – az eddig is lehetséges határon túlin kívül – abban az esetben, ha a fenntartó hozzájárul, hogy két saját intézmény azonos helységben oktasson, továbbá KFKK esetében, valamint szakirányú továbbképzésre vonatkozóan. Ez meglehetősen pálfordulás a korábbi teljes tiltáshoz képest.

A felsőoktatási stratégia és a KFKK

2014-ben megjelent a kormány felsőoktatási stratégiának nevezett anyaga „Fokozatváltás a felsőoktatásban. A teljesítményelvű felsőoktatás fejlesztésének irányvonalai” (Fokozatváltás 2014), majd 2016-ban ennek egy továbbfejlesztett változata „Fokozatváltás a felsőoktatásban Középtávú szakpolitikai stratégia” (Fokozatváltás, 2016) címmel.

Mindkét anyag azt hangsúlyozza, hogy „az intézményrendszer struktúráját és működését oly módon szükséges átalakítani, hogy azt az együttműködés és feladatmegosztás jellemezze, az értelmetlen és gazdaságtalan lokális versengés helyett (...). A cél az ország térszerkezetéhez igazodó, hatékony és eredményes intézményrendszer kialakítása és ennek pozicionálása a Kárpát-medencében, illetve Európában” (Fokozatváltás, 2014, 39. o., illetve Fokozatváltás, 2016, 35. o.).

Mindkét anyag némileg ellentmondásos a székhelyen kívüli képzést illetően, mert részint azt hangsúlyozzák, hogy a cél „a felsőoktatási intézményhálózat racionalizálása, Magyarország térszerkezetéhez igazodó, hierarchikus, a minőségjavulás irányába ható, versenyhelyzetet teremtő intézményrendszer kialakítása” (Fokozatváltás, 2014, 43–44. o.). Máshol pedig azt írják, hogy „a hazai intézményhálózat potenciálisan alkalmas harmadik missziós szerepkörének betöltésére. Erőssége a széles területi lefedettség székhelyek és telephelyek vonatkozásában, ami csak egy-két megyében kíván erőteljes beavatkozást (Nógrád és Békés megye)” (Fokozatváltás, 2014, 34. o.). Máshol pedig arról van szó, hogy mégiscsak vannak olyan hátrányos helyzetű térségek, ahol az értelmiség megtartása és a gazdasági versenyképesség növelése szükségessé teszi új képzések telepítését. Mint írja, az anyag „a hátrányos helyzetű régiók versenyhelyzetének javítása érdekében a közösségi felsőoktatási képzési központ modelljének meghonosításával az elmaradott régiók közösségei is hozzájuthatnak ahhoz a versenyképes tudáshoz, amely biztosítja számukra elsősorban a helyben történő boldogulást és széles körben, magas minőségben teszi elérhetővé azokat az ismereteket, amelyek megfelelő alapot jelentenek a tudásgazdaságban való teljesítéshez” (Fokozatváltás, 2016, Helyzetelemző rész: 22. o.). Majd így folytató-

dik a szöveg: „Az Nftv. [2011. évi felsőoktatási törvény] 2015. júliusi módosításával létrejött új szervezeti forma, a *közösségi felsőoktatási képzési központ a felsőoktatási intézmény székhelyén kívül működő, felsőoktatási intézménynek nem minősülő szervezet (...)*” (saját kiemelés).

Nem teljesen világos, hogy miért is nem székhelyen kívüli képzés ez, hiszen az oktatókat a felsőoktatási intézmény adja (akárcsak bármely kihelyezett tagozatnál) és a helyszínt és egyéb infrastruktúrát pedig „a helyi társadalom, helyi gazdaság igényei alapján”. Az, hogy a KFKK fenntartója „a helyi felsőoktatás megteremtésében elkötelezett önkormányzat, gazdálkodó szervezet, esetleg egyház” – ez sem újdonság, hiszen a legtöbb székhelyen kívüli képzés éppen azért jött létre, már az államszocializmusban és azután is, mert az elkötelezett önkormányzat, az ágazati és politikai lobbik azt kimódolták, és sok esetben anyagilag is támogatták.

A végeredmény tehát nem székhelyen kívüli képzésnek nevezett székhelyen kívüli képzés, a KFKK. A törvény így határozza meg (108. § 23a.): „Közösségi felsőoktatási képzési központ: felsőoktatási intézmény székhelyén kívül működő, felsőoktatási intézménynek nem minősülő szervezet, amely a működési engedélyében meghatározott képzési terület és maximális hallgatói létszám erejéig a képzésre vonatkozó működési jogosultsággal, a szükséges oktatói karral rendelkező felsőoktatási intézménnyel kötött megállapodás alapján a felsőoktatási intézmény és annak hallgatói számára biztosítja a felsőoktatási oktatási alaptevékenység, a képzés tárgyi és ingatlanhasználati – a felsőoktatási intézménnyel kötött megállapodásban foglaltak szerint pénzügyi – feltételeit.”

És emellett megmarad – bár a stratégiai anyagokban nem sok szó esik róla – a „fenntartói egyetértéssel kötött megállapodás alapján az azonos fenntartó által fenntartott más felsőoktatási intézmény székhelyén, telephelyén” folytatható székhelyen kívüli képzés.

Nem véletlen, hogy a Magyar Akkreditációs Bizottság igen határozott állásfoglalásban tiltakozott a konstrukció ellen. Mint észrevételeikben írják: „*Nem értünk egyet azzal, hogy a felsőoktatási intézmények székhelyükön és telephelyeiken kívül, »közösségi felsőoktatási képzési központban« is képzéseket folytathassanak. Egy ilyen változtatás a felsőoktatás minőségét tekintve még a (korábban megszüntetett) székhelyen kívüli képzéseknél is rosszabb megoldást jelentene, s országszerte »sufni egyetemek« kialakulásához vezetne. Ugyancsak nem értünk egyet azzal, hogy a felsőoktatási intézmény azonos fenntartó által fenntartott más felsőoktatási intézmény székhelyén, telephelyén képzést (»tevékenységet«) folytathasson. Ez óhatatlanul a – kormányzat által egyébként csökkenteni kívánt – képzések számának növekedését, a felsőoktatás átláthatóságának romlását, a hallgatói-felhasználói tájékozódás és tisztánlátás megnehezítését jelentené»* (A MAB észrevételei 2015. Kiemelés: eredeti anyag). Majd így folytatják: „Nem értünk egyet azzal a célkitűzéssel, hogy a felsőoktatási intézmények *egymás infrastruktúráját használva* közös képzéseket indítsanak. (...) Hozzáteszük, hogy ez a célkitűzés ellentétben áll a koncepció több más célkitűzésével, így a képzések számának csökkentésére irányulóval (...), továbbá a profiltisztítás és specializáció általános célkitűzésével” (uo. Kiemelés: eredeti anyagban). A MAB észrevétele még egyszer visszatér a KFKK-konstrukcióra: „A *»közösségi felsőoktatási képzési központ«* (...) a MAB álláspontja szerint *elhibázott koncepcionális elem.*” A MAB itt idézi a testület korábbi észrevételét, miszerint „Meglépődéssel olvastuk a tervezetben a *közösségi főiskola* intézménytípus értelmezését, mely szerint nem a meglévő intézmények közül válna néhány a profiltisztítás és specializáció révén közösségi főiskolává, hanem ezek új intézmények, illetve más intézmények új képzési helyszínei lennének. (...) Ez lényegében a korábban megszüntetett, magyarországi székhelyen kívüli képzések lehetőségének visszaállítása lenne, mellyel nem értünk egyet. A képzések minősége szempontjából kifejezetten aggasztónak tartjuk az inter-city professzorok, utazó oktatók számának ennek kapcsán várható emelkedését” (uo. Kiemelés: eredeti anyagban).

Valós és kikényszerített célok

A hazai felsőoktatás történetében számos példát találunk arra, hogy a települési, térségi, a gazdasági és az akadémiai lobbierők határozták meg alapvetően a hálózatfejlődést, sokkal inkább, mint a céljai érvényesítésében meglehetősen gyenge oktatásirányítás. Talán úgy is fogalmazhatunk, hogy a hazai felsőoktatási intézményhálózat az elmúlt hetven évben meghatározóan a települési, térségi, a gazdasági és az akadémiai lobbierők érdekharcra nyomán formálódott, amihez a mindenkori oktatásirányítás leginkább csak stabszert játszott. (Meghaladja ennek a dolgozatnak a témáját a részletes elemzés, de hosszan lehetne a példákat sorolni a viszonylag közelmúltból is: a Kaposvári Egyetem létrehozásától, a Pécsi Tudományegyetemtől kevesebb mint 70 kilométerre, a Széchenyi István Egyetem jogi és gazdasági karának – ami jogi és gazdaságtudományi karok túlzott száma miatt egyébként nyilvánvalóan felesleges – létrehozásán át, a budapesti szakegyetemek elmaradt integrációjáig, illetve látszatintegrációjáig, az egyes egyetemek [pl. Kertészeti, Állatorvosi stb.] ide-odacsatolgatásáig, stb. stb.)

A kihelyezett tagozatok, székhelyen kívüli képzések ebben az érdekharcok által befolyásolt hálózatfejlődésben fontos szerepet játszottak, részint a települések felsőoktatási célkitűzéseinek megvalósításában, részint a felsőoktatási intézmények hallgatókért folytatott versenyében. A törekvések vesztese az állam, pontosabban az adófizető és a hallgatók. Az adófizető, mert az elaprózott intézményhálózat rossz hatékonysággal, drágán működtethető. És a hallgatók, mert a kis felsőoktatási fiálék az oktatás minőségét illetően is rossz hatékonyságúak, legfeljebb mutatóban oktatnak ott valóban intercity professzorok, sokkal inkább az odazavarható alacsonyabb oktatói kategóriák és tudományos minősítés nélküli helyi erők.

A tömeges felsőoktatásban persze a minőség relatív dolog, hiszen amikor a fiatal korosztályok harmada, fele, sőt egyes fejlett országokban hamarosan kétharmada kerül be a felsőoktatásba, akkor nyilvánvalóan olyanok is bejutnak, akik az elit felsőoktatásba aligha kerülnének be tanulmányi teljesítményük alapján. A fejlett felsőoktatással rendelkező országokban a felsőoktatásba bekerülő szerényebb iskolai előmenetellel rendelkező fiatalok számára léteznek olyan felsőoktatási fokozatok, amelyek elősegítik felzárkózásukat, ilyen például a community college, a közösségi főiskola, amely név a KFKK konstrukció előképében még a tervezetekben szerepelt.

A community college azonban egészen más konstrukció, mint a KFKK, ugyanis annak az a célja, hogy felkészítsen a felsőoktatási alapképzésre, vagy ha az nem sikerül, akkor is adjon valamilyen ismeretet, műveltséget hallgatóinak. A hazai felsőoktatási rendszerben nincs ilyen fokozat (a felsőoktatási szakképzést sem tekinthetjük annak, mivel hiányzik belőle a felzárkóztató elem). De a KFKK-k nem felzárkóztatnak, hanem alapképzéseket nyújtanak. Főleg részidős képzésben. Tehát nálunk úgy oldódik meg a hátrányos helyzetű, gyengébb iskolai előmenetellel rendelkező fiatalok képzése, hogy a beiskolázásnál a hátrányos helyzet miatt kiegészítő pontokat kapnak, hogy bejussanak, majd egy meglehetősen alacsony színvonalú, alacsony kontakt óraszámú részképzésben, alighanem alacsony követelmények mellett megvalósult diplomát (lásd erről *Polónyi, 2012: Álkreditek, áldiplomák*).

Miközben a tömegesedő felsőoktatás nyomán és a társadalmi igazságosság, a társadalmi mobilitás okán is nélkülözhetetlenül szükség van a hátrányos helyzetű tanulók felsőoktatásba kerülésének, diplomaszerezésének elősegítésére, azonközben ennek egy alacsony minőséggel történő megvalósítása nyilvánvalóan álstratégia. Valódi közösségi főiskolákra lenne tehát szükség, amely a hátrányos helyzetű fiatalok felzárkózását és a felsőoktatásba történő bevezetését szolgálja (lásd erről *Polónyi, 2008*).

A KFKK-konstrukcióban azonban nem a hallgatók érdeke dominál – bár lehet, hogy a konstrukció felmerülése során még ez az elképzelés is szerepelt –, hanem helyette a települések és a gazdaság szereplőit, még ha a hátrányos helyzetű települések és gazdasági régiók érdeke került is előtérbe.

Befejezés helyett

A székhelyen kívüli képzés sokáig a rút béka volt, mint az extenzív felsőoktatás-fejlődés egyik minőségromboló eleme. A rendszerváltás előtt és után számos párt- és kormányhatározat, valamint törvény kívánta visszaszorítani, sikertelenül. Sikertelenül, mert a székhelyen kívüli képzések egyik alapvető mozgatórugója a települések presztízstörekvése, amely gyakran találkozott a szakmai és akadémiai lobbik ambícióival, a felsőoktatási intézmények terjeszkedési szándékával, és a párt, illetve pártok területi érdekképviseleinek becsvágyával.

A legutóbbi visszaszorítási kísérlet a 2011. évi felsőoktatási törvény volt, amely megtiltotta a székhelyen kívüli képzést, legalábbis itthon, a határokon belül. A rút varangy azonban néhány év alatt délceg királyfivá alakult az oktatáspolitikai csókja nyomán, mivel kiderült, hogy az ország felsőoktatási területi lefedettsége, valamint a hátrányos régiók versenyképességének fejlesztésére való törekvés nélkülözhetetlenné teszi a székhelyen kívüli képzéseket, amiknek nevét először közösségi főiskolára, majd közösségi felsőoktatási képzési központra változtatták.

Félő azonban, hogy az új nevű székhelyen kívüli képzés prioritizálásának a minőség és így a hallgatók lesznek a vesztesei. És az érdekkijárók ismét felülkerekednek, a minőségért aggódók és a valódi hátránykompenzálásra várók pedig háttérbe szorulnak.

Irodalomjegyzék

- A MAB észrevételei az *Egyes, a felsőoktatás szabályozására vonatkozó törvények módosításáról* című előterjesztés 2015. április 17-i tervezetéhez. http://www.mab.hu/web/doc/hirek/150420_EgyesFOTvcsomag_MABveghlonlap.doc
- Fokozatváltás a felsőoktatásban. A teljesítményelvű felsőoktatás fejlesztésének irányvonalai 2014. <http://www.kormany.hu/download/d/90/30000/fels%C5%91oktat%C3%A1s%20koncept%C3%B3.pdf>
- Fokozatváltás a felsőoktatásban Középtávú szakpolitikai stratégia 2016. <http://www.kormany.hu/download/3/18/e0000/20161202%20Fokozatv%C3%A1lt%C3%A1s%20a%20fels%C5%91oktat%C3%A1sban%20k%C3%B6z%C3%A9pt%C3%A1v%C3%BA%20strat%C3%A9gia.pdf>
- Ladányi Andor (1989): *Mennyiségi fejlődés és strukturális változások: a felsőoktatás útja a felszabadulás után*. Tankönyvkiadó – Oktatókutató Intézet, Budapest.
- Lányi András, Lovas Rezső, Náray-Szabó Gábor és Pákozdi Imre (2007): *Tézisek a felsőoktatásról. Élet és Irodalom*, 2007. augusztus 3.
- Polónyi István (2008): Tömegesedés és esélykiegyenlítés a hazai felsőoktatásban. *Új Pedagógiai Szemle*, 58. 8–9. sz. 45–56.
- Polónyi István (2012): Állkreditek – áldiplomák? *Iskolakultúra*, 22. 10. sz. 3–10.
- Vágó Irén (2011): A felsőoktatási intézményrendszer. In: *Felsőoktatás – Adatok és tendenciák*. OFI. <http://ofi.hu/tudastar/felsooktatás-110209>

Jegyzetek

- ¹ A hazai felsőoktatási történeti és törvényi kitétel azért került itt kihangsúlyozásra, mert a KFKK előzményeinek azonosítható több más vonulata is, például a népfőiskolákhoz, a Community College-okhoz vagy a felnőttképzéshez köthető megközelítés.
- ² Sajnos írásunk készítésének idején, 2017 első hónapjaiban ennél nincs frissebb felsőoktatási statisztika.
- ³ BCE, BGF, DE, Edutus Főiskola, KGRE, KF, NYF, és a Sárospataki Református Teológiai Akadémia.
- ⁴ Beregszász, Csíkszereda, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad, Nyárádszereda, Székelyudvarhely, Zenta, Révkomárom.
- ⁵ Forrás: Oktatási Hivatal Felsőoktatási Statisztika 2012/2013.